

Kennis op kamelen

Een tweede reactie op de stofomschrijving ontving de redactie van Dr. B. Roest.

Hij stuurde deze eerder naar de commissie in december jl.

Inhoudelijk kan ik mij in grote lijnen vinden in de stofomschrijving zoals die er nu ligt. Ik begrijp dat in een eerder stadium de tekst beduidend langer en gedetailleerder was. Terecht is daar verandering in aangebracht, aangezien het beoogde publiek en de beoogde doelstelling: het op een handzame wijze presenteren van een onderwerp waarover bij docenten en leerlingen waarschijnlijk weinig of geen achtergrondkennis bestaat, zeker in het licht van de marginale positie van de middeleeuwen in het huidige geschiedenisonderwijs.

Ik denk dat de gedrukte tekst al een overweldigende hoeveelheid informatie bevat. Als leerlingen het in deze stofomschrijving gebodene zich eigen maken, dan weten ze heel wat.

De keuze om bepaalde nieuwe ontwikkelingen op te hangen aan een zeer beperkt aantal namen (Ptolemaeus en niet Macrobius, Johannes van Sacrobosco enzovoort) leidt in de ogen van de professionele mediaevist wellicht tot een tendentieuze en deels enigszins onjuiste voorstelling van zaken, maar valt vanwege praktische en pedagogische overwegingen te billijken.

Wel was het verstandig geweest om na het inperken de tekst nog een keer te herschrijven om een grotere eenheid te bewerkstellingen, enkele kryptische passages te verduidelijken en ingeslopen slordigheden weg te werken. De vastgestelde tekst leest bij vlagen iets te veel als een 'uitgeklede versie'.

De opmerkingen betreffende de geografische grenzen van Europa in 1.1.1 en de passages over de agrarisch-verstedelijkte samenleving en de jaarmarkten van Champagne in 1.1.3 hadden wel iets duidelijker gekund. Achter de daar gedane meedelingen gaat veel schuil dat om enige uitleg vraagt (die in een eerste, uitgebreide versie van de tekst waarschijnlijk wel gegeven werd).

De verspreide opmerkingen over de

ronde dan wel platte aarde kunnen verwarring scheppen. Ik denk dat voor al degenen die het stuk goed lezen de boodschap wel duidelijk is, maar er bestaat de mogelijkheid dat een uitspraak als *'het gangbare wereldbeeld was dat van de aarde als platte schijf'* (...) toch uit haar verband wordt gerukt en een eigen leven gaat leiden, vooral omdat dit aansluit bij het 'gangbare beeld' dat mensen nog steeds van de 'duistere middeleeuwen' hebben. De informatie over de Mongolen in 3.1 en 3.3.3 had beter gecombineerd kunnen worden. Misschien was het beter geweest om de geweldige impact van de plotselinge komst (en het even plotseling weer verdwijnen) van de Mongolen in Europa (met verwoestende uitwerkingen en grote gevolgen voor de beeldvorming over de buiten-Europese wereld) meer reliëf te geven.

Persoonlijk had ik in de loop van het hele stuk (en zeker in het tekstdeel voor mavo en vbo) meer nadruk gelegd op het reisverslag van Jan van Plano Carpini en minder op dat van Willem van Rubroek, gezien de grote verspreiding van het eerstgenoemde werk en de doorwerking ervan in de encyclopedische literatuur van de late middeleeuwen. Maar het is een feit dat het verslag van Rubroek in een Nederlandse vertaling beschikbaar is en een prachtige tekst is om in het onderwijs te gebruiken (hij reisde trouwens niet in het midden van de twaalfde maar in het midden van de dertiende eeuw naar Karakoroem, 5.1.2).

De alinea over Arabische tolerantie in 4.2 is m.i. echt te beknopt en de wijze waarop in 5.1.1 gesteld wordt dat Arabische wijsgeren geen last hadden van de belemmeringen die de latijns-christelijke kerk het denken oplegde is toch een vreemde voorstelling van zaken. Juist vanuit de spolia Egyptiae-gedachte hebben erg veel christelijke auteurs (bijna zonder uitzondering geestelijken) met enthousiasme de Arabisch-Aristotelische wetenschap omarmd. Er was uiteraard wel tegen-

spel van conservatief-kerkelijke zijde, maar vergelijkbare oppositie is ook in de twaalfde en dertiende-eeuwse Arabische wereld aan te treffen. Ik denk dat in deze passage de historische werkelijkheid iets teveel geofferd is aan de eisen van didactiek en beknoptheid.

Tenslotte zou het aardig zijn geweest als in 5.2.2 ook voorbeelden waren gegeven van (ook voor het voortgezet onderwijs toegankelijke) encyclopedische werken en als in de opgegeven secundaire literatuur ook gewezen was op enkele fundamentele artikelen over beeldvorming in middeleeuws Europa over de buiten-Europese werkelijkheid (zoals bijvoorbeeld het zeer heldere en informatieve artikel van A. Esch, 'Anschauung und Begriff. Die Bewältigung fremder Wirklichkeit durch den Vergleich in Reiseberichten des späten Mittelalters', *Historische Zeitschrift*, 253 (1991) 281-312).

Het maken van een stofomschrijving voor het voortgezet onderwijs is in zeker opzicht een ondankbare taak. Het vraagt om vele compromissen - juist bij onderwerpen over oudere en minder toegankelijke perioden - en zal dan ook altijd reacties oproepen bij enerzijds specialisten die fouten of ongerechtigheden ontdekken en anderzijds bij didactici die zich zorgen maken over de toegankelijkheid van het gebodene. Ik denk dat, ondanks de hierboven door mij gemaakte opmerkingen, de huidige stofomschrijving over Europa en de buiten-Europese wereld op adequate wijze de functies kan vervullen waarvoor ze is geschreven. De op basis van deze stofomschrijving te maken programma's kunnen hun eigen accenten leggen - daar biedt deze stofomschrijving voldoende aanknopingspunten voor - en zo mogelijk enige onduidelijkheden wegpoetsen. Bovendien kan in de nascholing gelet worden op mogelijke interpretatieproblemen.

Dr. B. Roest